

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija

Program: Ekonomist

Modul: Strokovni sodelavec za zavarovalništvo –
načrtovanje zavarovanj

POSLOVNE FINANCE
PODJETJA AVTOPREVOZ TOLMIN D. O. O.

Mentorica: mag. Romana Fišer
Lektorica: Mirjam Sterle

Kandidatka: Sabina Rutar

Kranj, januar 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici mag. Romani Fišer.

Hvala ge. Renati Rutar iz podjetja Avtoprevoz Tolmin d. o. o. za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi lektorici Mirjam Sterle, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno pregledala.

IZJAVA

»Študentka Sabina Rutar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Romane Fišer.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne _____

Podpis: _____

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	PREDSTAVITEV DRUŽBE AVTOPREVOZ TOLMIN D. O. O.	2
2.1	Zgodovina podjetja.....	2
2.2	Poslanstvo in vizija družbe.....	3
2.3	Lastništvo družbe.....	3
2.4	Zaposleni v družbi.....	3
2.5	Poslovanje družbe v letih 2011 in 2012.....	5
2.5.1	Prihodki po poslovnih področjih.....	5
2.5.2	Izkaz poslovnega izida	6
2.5.3	Bilanca stanja.....	8
3	ANALIZA POSLOVANJA.....	11
3.1	Analiza izkaza poslovnega izida.....	11
3.1.1	Prihodki.....	12
3.1.2	Odhodki	13
3.2	Analiza bilance stanja	15
3.2.1	Analiza sredstev.....	15
3.2.2	Analiza obveznosti do virov sredstev	17
3.3	Bilančni dobiček.....	19
3.4	Kazalniki	20
3.4.1	Kazalniki stanja financiranja	21
3.4.2	Kazalniki stanja investiranja	22
3.4.3	Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja	23
3.4.4	Kazalniki gospodarnosti	25
3.4.5	Kazalniki donosnosti	25
4	AKTIVNOSTI DRUŽBE NA PODROČJU FINANČNEGA POSLOVANJA	26
4.1	Ocena kupca.....	26
4.2	Poplačilo terjatev	27
4.2.1	Način poplacha terjatev	27
4.3	Plačilni promet	28
4.3.1	Plačilni sistemi splošno	28
4.3.2	Plačilni sistem SEPA.....	29
4.3.2	Plačilni instrumenti	31
4.4	Zadolževanje	34
4.5	Bančne garancije	34
5	PLAN.....	35
5.1	Vrste planiranja.....	35
5.2	Plan poslovanja v opazovanem podjetju	36
5.2.1	Plan poslovanja družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o.....	37
6	ZAKLJUČEK.....	39
7	LITERATURA IN VIRI.....	41

KAZALO TABEL

Tabela 1: Sestava zaposlenih po področjih.....	4
Tabela 2: Prihodki po poslovnih področjih (v EUR)	5
Tabela 3: Izkaz poslovnega izida	7
Tabela 4: Bilanca stanja.....	10
Tabela 5: Bilančni dobiček (v EUR).....	19
Tabela 6: Kazalniki.....	21
Tabela 7: Plan poslovanja družbe (v EUR)	38

KAZALO SLIK

Slika 1: Organigram družbe.....	4
Slika 2: Čisti poslovni izid podjetja Avtoprevoz Tolmin d. o. o. v letih 2011 in 2012	12
Slika 3: Sestava prihodkov v letu 2012	13
Slika 4: Sestava odhodkov v letu 2012	14
Slika 5: Sestava sredstev	16
Slika 6: Sestava obveznosti do virov sredstev	17
Slika 7: UPN obrazec	32

1 Uvod

Poslovanje podjetja je na trgu prepuščeno siloviti konkurenci, znotraj pa uspešnim ali manj uspešnim odločitvam uprave podjetja. Trg iz dneva v dan narekuje vse zahtevnejšo in popolnejšo izvedbo storitev ali proizvodnjo zaradi vse hitrejšega tehnološkega napredka. Prav zato je pomembno, da imajo nosilci odločanja v podjetjih (uprava) na voljo kakovostne, zanesljive in pravočasne informacije. Te informacije so potrebne za izdelavo strateških načrtov, pa tudi za izdelavo kratkoročnih planov. Vsekakor so informacije nujne za hitre in taktične odločitve vodstva. Pučko (2005, str. 11) navaja, da je analiza poslovanja proces spoznavanja poslovanja konkretnega podjetja (združbe), ki služi za odločanje o izboljšanju ekonomske uspešnosti poslovanja tega podjetja (združbe) z vidika uporabnika analize.

Poslovanje lahko opazujemo v skladu z naravnim potekom reprodukcijskega procesa. Ta se začne s procesom nabave in sklepa s procesom prodaje. Vse delne procese reprodukcije je potrebno tudi financirati. Rezultat reprodukcijskega procesa se pokaže v poslovnem uspehu in v poslovni uspešnosti. Po drugi strani pa imamo v uporabni analizi poslovanja vedno na voljo tudi možnost, da opazovanje začnemo pri poslovnem uspehu in poslovni uspešnosti, nato pa ga na neki način širimo in poglobljamo še z opazovanjem financiranja, prodaje, proizvodnje pa vse tja do nabave. Vsak od teh dveh možnih pristopov ima določene prednosti in slabosti (Pučko, 2005, str. 43).

Namen analize poslovanja je primarno vezan na ekonomski vidik, saj analiza poslovanja pomaga izboljšati ekonomsko uspešnost poslovanja konkretnega podjetja (združbe). Ekonomska določenost namena analize poslovanja temelji na samih merilih uspešnosti gospodarjenja v družbeno-ekonomskem sistemu, ki obračajo našo pozornost praviloma v maksimizacijo doseganja cilja gospodarjenja in naprej v maksimiziranje dosežene uspešnosti poslovanja na dolgi rok. Analiza poslovanja omogoča uresničiti tiste ukrepe v poslovanju konkretnega podjetja (združbe), ki bodo upravljavcem omogočili doseči kar največjo uspešnost poslovanja (Pučko, 2004, str. 10).

V diplomski nalogi bom z analizo poslovanja podjetja Avtoprevoz Tolmin d. o. o. (v nadaljevanju Avtoprevoz) za obdobje zadnjih dveh let (opazovano obdobje), to je za leti 2011 in 2012, prikazala pomen poslovnih financ. Cilj analize poslovanja je predvsem ugotoviti finančno stanje na koncu opazovanega obdobja in ga primerjati s predhodnim poslovnim letom ter prikazati pomen poslovnih financ v podjetju.

Naloga je sestavljena iz dveh delov. Prvi del predstavlja družbo, njen nastanek in njeno delovanje, in sicer obseg in vrste dejavnosti. Drugi del pa je predvsem analiza poslovanja, ki je narejena na osnovi analize računovodskih izkazov in na podlagi pregleda izračunanih kazalnikov na osnovi računovodskih izkazov. Vsako poglavje v uvodu predstavi teoretični vidik vsebine, v nadaljevanju pa sledi analiza ob konkretnih podatkih, ki veljajo za podjetje Avtoprevoz Tolmin.

Sklepno poglavje drugega dela naloge predstavlja finančno stanje podjetja; na podlagi analize tega stanja so kot možni predlogi za prihodnje poslovno obdobje predstavljene nekatere usmeritve.

2 Predstavitev družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o.

2.1 Zgodovina podjetja

Začetki podjetja segajo v leto 1947, ko je bila v Tolminu ustanovljena delovna organizacija za cestni tovorni promet AVTOPREVOZ TOLMIN. Glavna dejavnost takratne organizacije je bila opravljanje prevozov na področju nekdanje republike Jugoslavije. Prvi prevozi so se opravljali z vozili: FIAT, OM, ALFA in BEDFORD. Na sedežu podjetja je v 60. in 70. letih zrasla največja mehanična delavnica na Tolminskem za popravilo in servis tovornih vozil. Ko je bilo mednarodno prevoznišvo še v povojih, se je v podjetju Avtoprevoz Tolmin že opravljal zahtevne prevoze vseh vrst: splošne prevoze, prevoze goriv, zabojnikov, lesa, zamrznjenih izdelkov in razsutih tovorov. Podjetje je imelo svojo komercialno mrežo v večjih blagovnih središčih po vsej Jugoslaviji in je opravljal prevoze v vse evropske države in države Bližnjega vzhoda. Posledica hitre rasti podjetja je bila tudi ustanovitev podružnic: TOZD PREVOZ TOLMIN, TOZD TRANSPORT IDRIJA, TOZD PROMET CERKNO. Eno pomembnejših poglavij v zgodovini podjetja je bilo tudi opravljanje prevozov pri gradnji cestne infrastrukture in naselij v Iraku in Libiji, konec 70. in v 80. letih (povzeto po spletni strani podjetja Avtoprevoz Tolmin, 2011).

Velike spremembe v delovanju družbe je vsekakor povzročilo lastninjenje v letu 1996, ko so lastniki podjetja postali delno zaposleni (preko lastninskih certifikatov), delno pa SOD in KAD. Leta 2001 je družbo v celoti odkupilo podjetje Viator Vektor d. d. in jo vključilo v delovanje svoje skupine, kjer so se le minimalno izražali učinki napovedane sinergije. Zaradi večletnega poslovanja z izgubo in napovedanih posegov lastnika v poslovanju oz. napovedanega zapiranja družbe se je vodstvo podjetja odločilo za odkup družbe, sanacijo le-te in njeno ohranitev. To je vodstvo izpeljalo leta 2007 preko novo ustanovljene družbe Avtolog d. o. o., katere lastnik je postalo deset vodilnih in vodstvenih delavcev Avtoprevoza Tolmin. Danes v podjetju razpolagajo z 19 modernimi tovornimi vozili in 26 prikolicami. Poleg organizacije prevozov s klasičnimi vozili omogočajo tudi storitve prevoza zabojnikov, goriv, lesa, razsutega tovora ter nevarnega blaga (ADR). Največ prevozov opravijo na italijanskem trgu, ki je poleg domačega eden najpomembnejših, prisotni pa so še na francoskem, španskem, portugalskem, angleškem, nemškem, avstrijskem, belgijskem, nizozemskem tržišču ter v nekaterih državah na območju Balkana.

Podjetje ima tudi svojo mehanično delavnico, ki zagotavlja celovit servis lastnemu voznemu parku, poleg tega pa opravlja servisne storitve tudi za druga vozila. V podjetju je močno razvita tudi dejavnost menze, ki poleg storitev za zaposlene opravlja storitve tudi za zunanje kupce.

2.2 Poslanstvo in vizija družbe

V letnih poročilih je opredeljeno poslanstvo družbe:

»S specializirano ponudbo prevoznih storitev, ki temelji na tradiciji in znanju in z večjim deležem dodatnih storitev ponuditi trgu popoln in kakoviten servis sledi družba svojemu poslanstvu.«

Družba želi ohraniti tržni delež v cestnem prevozništvu pri stalnih in dobrih kupcih, ob istočasni odgovornosti do lastnikov, zaposlenih in okolja.

Vizija družbe je sledeča:

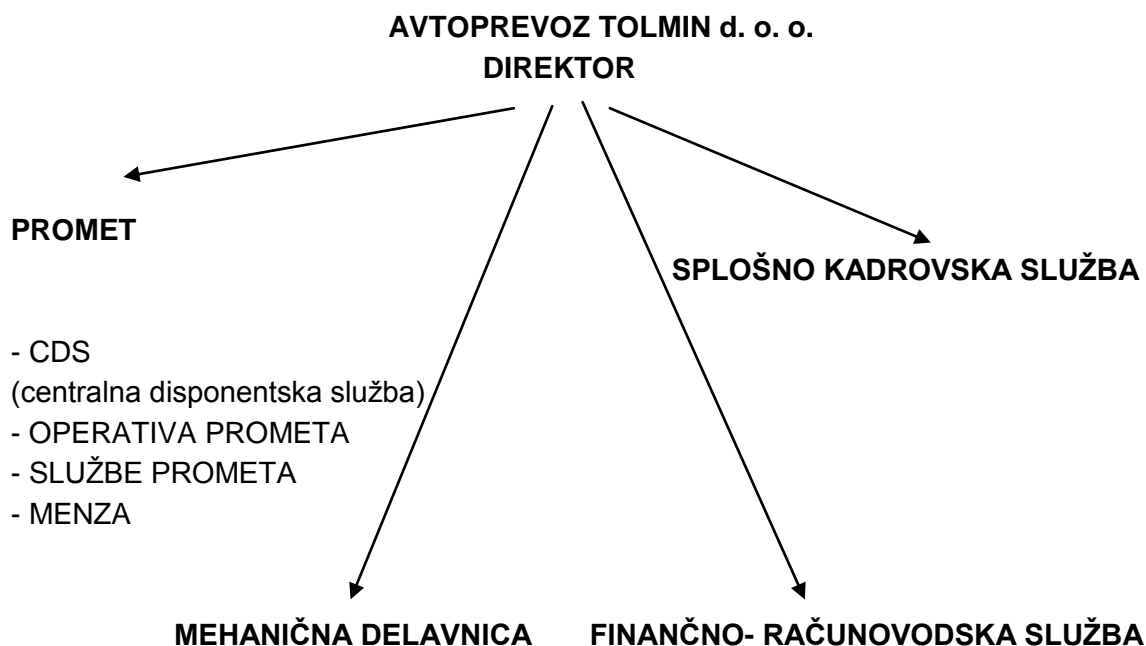
- s specializacijo ponudbe prevoznih storitev
- s spremljanjem razvoja in uvajanja novosti v tehnični opremljenosti ter organizaciji dela;
- s stalnim prilagajanjem novim potrebam tržišča;
- s postopno posodobitvijo voznega parka glede na ekološke zahteve;
- s stalnim izpopolnjevanjem strokovnega kadra ter voznega osebja;
- z novimi pristopi na komercialnem področju in s sodelovanjem s pomembnejšimi poslovnimi partnerji.« (Letno poročilo družbe za leto 2012).

2.3 Lastništvo družbe

Podjetje Avtoprevoz Tolmin je organizirano kot družba z omejeno odgovornostjo. Družba je v 100-odstotni lasti družbe Avtolog d. o. o., ki jo je leta 2007 ustanovilo deset vodilnih in vodstvenih delavcev. Avtolog d. o. o. je družbo odkupil od podjetja Viator Vektor d. d. iz Ljubljane. Najpomembnejši namen odkupa je bil ohraniti družbo, jo primerno sanirati in nadaljevati z dejavnostjo cestnega transporta na Tolminskem.

2.4 Zaposleni v družbi

Zaposleni v družbi so razporejeni v štiri osnovne organizacijske enote, kot jih prikazuje spodnji organigram (Slika 1). Podjetje ima enočlansko upravo.

Slika 1: Organigram družbe

(Vir: Poslovno poročilo družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o. 2011 in 2012)

Del zaposlenih je razporejen v Invalidsko podjetje Posočje (4 zaposleni). V tej samostojni enoti se opravljajo vzdrževalna, vratarska in razna pomožna dela.

Samostojna poslovna enota APT

- Vodja samostojne poslovne enote
- Vzdrževalna dela
- Pomožna dela

Tabela 1 prikazuje sestavo zaposlenih po posameznih področjih družbe.

	2012	2011
Prometno področje	25	26
- vozniki	21	21
Področje delavnic	2	2
Skupne službe	9	9
SKUPAJ	36	37

Tabela 1: Sestava zaposlenih po področjih
(Vir: Interno gradivo podjetja)

Podjetje večinoma zaposluje voznike, manj je delavcev v delavnici, menzi ter režiji. Podjetje ima pogodbo o medsebojnem sodelovanju z Invalidskim podjetjem Posočje, kjer so zaposleni 4 delavci.

2.5 Poslovanje družbe v letih 2011 in 2012

2.5.1 Prihodki po poslovnih področjih

Tabela 1 prikazuje prihodke podjetja po posameznih poslovnih področjih. Končni rezultat je seštevek vseh poslovnih področij. Na skupni rezultat najbolj vpliva prometno področje, saj je to glavna dejavnost podjetja.

	2012	2011	Struktura
Prometno področje	2.775.426	2.928.971	83,0 %
Področje delavnic	268.132	263.723	8,0 %
Skupne službe	299.426	258.501	9,0 %
REZULTAT	3.342.984	3.451.195	100 %

*Tabela 2: Prihodki po poslovnih področjih (v EUR)
(Vir: Interno gradivo podjetja)*

2.5.2 Izkaz poslovnega izida

	2012	2011
1. Čisti prihodki od prodaje	3.254.804	3.461.195
a) Na domačem trgu iz razmerij do podjetij v skupini	0	0
b) Na domačem trgu iz razmerij do drugih	1.008.765	1.011.396
c) Na tujem trgu iz razmerij do podjetij v skupini		
d) Na tujem trgu iz razmerij do drugih	2.246.039	2.439.799
2. Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje	0	0
3. Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve	0	0
4. Drugi poslovni prihodki (s prevred. poslovnimi prihodki)	88.180	323.933
5. Stroški blaga, materiala in storitev	2.393.591	2.612.955
a) Nabavna vrednost prodanega blaga in materiala	0	0
b) Stroški materiala	1.140.775	1.313.550
c) Stroški storitev	1.252.816	1.299.405
6. Stroški dela	545.078	651.587
a) Stroški plač	388.670	470.428
b) Stroški socialnih zavarovanj	30.518	37.371
c) Stroški pokojninskih zavarovanj	53.740	64.846
č) Drugi stroški dela	72.150	78.942
7. Odpisi vrednosti	308.627	466.809
a) Amortizacija	284.945	297.144
b) Prevrednotovalni posl. odhodki pri neopredmetenih sredstvih in opredmetenih osnovnih sredstvih	0	126.067
c) Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih	23.682	43.598
8. Drugi poslovni odhodki	21.913	29.061
POSLOVNI IZID IZ POSLOVANJA	73.775	14.716
9. Finančni prihodki iz deležev	0	0
a) Finančni prihodki iz deležev v družbah v skupini	0	0
b) Finančni prihodki iz deležev v pridruženih družbah	0	0
c) Finančni prihodki iz deležev v drugih družbah	0	0
č) Finančni prihodki iz drugih naložb	0	0
10. Finančni prihodki iz danih posojil	32.395	62.693

	a) Finančni prihodki iz posojil, danih družbam v skupini	32.395	62.693
	b) Finančni prihodki iz posojil, danih drugim	0	0
11.	Finančni prihodki iz poslovnih terjatev	7.034	5.258
	a) Finančni prihodki iz pos.terjatev do družb v skupini	0	0
	b) Finančni prihodki iz poslovnih terjatev do drugih	7.034	5.258
12.	Finančni odhodki iz oslabitve in odpisov finančnih naložb	0	0
13.	Finančni odhodki iz finančnih obveznosti	105.761	126.487
	a) Finančni odhodki iz posojil, prejetih od družb v skupini	0	0
	b) Finančni odhodki iz posojil, prejetih od bank	65.417	73.272
	c) Finančni odhodki iz izdanih obveznic	0	0
	č) Finančni odhodki iz drugih finančnih obveznosti	40.344	53.215
14.	Finančni odhodki iz poslovnih obveznosti	9.787	16.357
	a) Finančni odhodki iz poslovnih obveznosti do družb v skupini	0	0
	b) Finančni odhodki iz obveznosti do dobaviteljev in meničnih obveznosti	9.227	16.357
	c) Finančni odhodki iz drugih poslovnih obveznosti	560	0
15.	Drugi prihodki	28.773	52.783
16.	Drugi odhodki	21.807	22.830
17.	Davek iz dobička	0	0
18.	Odloženi davki	0	0
19.	Čisti poslovni izid obračunskega obdobja	4.622	-30.224

*Tabela 3: Izkaz poslovnega izida
(Vir: Poslovno poročilo družbe za leto 2012)*

2.5.3 Bilanca stanja

	31.12.2012	31.12.2011
SREDSTVA	3,248.097	4,334.842
A. DOLGOROČNA SREDSTVA	2,284.726	2,417.311
I. Neopredmetena sredstva in dolgoročne AČR	0	0
1. Dolgoročne premoženjske pravice		
2. Dobro ime		
3. Predujmi za neopredmetena sredstva Dolgoročno odloženi str. razvijanja (in		
4. poslovanja)		
5. Druge dolgoročne aktivne časovne razmejitev		
II. Opredmetena osnovna sredstva	2,117.619	2,239.204
1. Zemljišča in zgradbe	773.409	808.752
a) Zemljišča	371.197	371.197
b) Zgradbe	402.212	437.555
2. Proizvajalne naprave in stroji		
3. Druge naprave in oprema (drobni inventar) Opredmetena osnovna sredstva, ki se	1,344.210	1,430.452
4. pridobivajo	0	0
a) Opredmetena osnovna sredstva v gradnji in izdelavi		
b) Predujmi za pridobitev opredmetenih o.s.		
III. Naložbene nepremičnine	166.982	166.982
IV. Dolgoročne finančne naložbe	125	11.125
1. Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil	125	11.125
a) Delnice in deleži v družbah v skupini		
b) Delnice in deleži v pridruženih družbah		
c) Druge delnice in deleži	125	125
č) Druge dolgoročne finančne naložbe	0	11.000
2. Dolgoročna posojila		
a) Dolgoročna posojila družbam v skupini		
b) Dolgoročna posojila drugim		
c) Dolgoročno nevplačani vpoklicani kapital		
V. Dolgoročne poslovne terjatve		
Dolgoročne poslovne terjatve do družb v		
1. skupini		
2. Dolgoročne poslovne terjatve do kupcev		
3. Dolgoročne poslovne terjatve do drugih		

B.	KRATKOROČNA SREDSTVA	934.627	1,901.546
I.	Sredstva (skupine za odtujitev) za prodajo	37.556	37.556
II.	Zaloge	104.942	72.930
1.	Material	104.942	72.930
2.	Nedokončana proizvodnja		
3.	Proizvodi in trgovsko blago		
4.	Predujmi za zaloge		
III.	Kratkoročne finančne naložbe	54.162	1.102.373
1.	Kratkoročne finančne naložbe, razen posojil	0	86.000
	a) Delnice in deleži v družbah v skupini		
	b) Druge delnice in deleži		
	c) Druge kratkoročne finančne naložbe	0	86.000
2.	Kratkoročna posojila	54.162	1.016.373
	a) Kratkoročna posojila družbam v skupini	54.162	1.016.373
	b) Kratkoročna posojila drugim		
	c) Kratkoročno nevplačani vpoklicani kapital		
IV.	Kratkoročne poslovne terjatve	736.471	676.660
	Kratkoročne poslovne terjatve do družb v		
1.	skupini		
2.	Kratkoročne poslovne terjatve do kupcev	662.328	605.409
3.	Kratkoročne poslovne terjatve do drugih	54.143	71.251
V.	Denarna sredstva	1.496	12.027
	KRATKOROČNE AKTIVNE ČASOVNE		
C.	RAZMEJITVE	28.744	15.985
	ZUNAJ BILANČNA SREDSTVA	1,082.807	1,080.841
	OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	3,248.097	4,334.842
A.	KAPITAL	939.165	934.543
I.	Vpoklicani kapital	869.124	869.124
1.	Osnovni kapital	869.124	869.124
2.	Nevpoklicani kapital (kot odbitna postavka)		
II.	Kapitalske rezerve	610	610
III.	Rezerve iz dobička	64.809	64.809
1.	Zakonske rezerve	64.809	64.809
2.	Rezerve za lastne delnice in lastne pos.deleže		
3.	Lastne delnice in lastni poslovni deleži		
4.	Statutarne rezerve		
5.	Druge rezerve iz dobička		
IV.	Presežek iz prevrednotenja		

V. Preneseni čisti poslovni izid		
VI. Čisti poslovni izid poslovnega leta	4.622	0
REZERVACIJE IN DOLGOROČNE PASIVNE		
B. ČASOVNE RAZMEJITVE	50.593	59.033
Rezervacije za pokojnine in podobne		
1. obveznosti	50.593	59.033
2. Druge rezervacije		
3. Dolgoročne pasivne časovne razmejitve		
C. DOLGOROČNE OBVEZNOSTI	836.850	981.693
I. Dolgoročne finančne obveznosti	836.850	981.693
1. Dolgoročne finančne obv. do družb v skupini		
2. Dolgoročne finančne obveznosti do bank	268.013	310.041
3. Druge dolgoročne finančne obveznosti	568.837	671.652
II. Dolgoročne poslovne obveznosti	0	0
Č. KRATKOROČNE OBVEZNOSTI	1,414.787	2,353.995
I. Obveznosti, vključene v skupine za odtujitev		
II. Kratkoročne finančne obveznosti	1.753.047	
Kratkoročne finančne obveznosti do družb v		
1. skupini		
2. Kratkoročne finančne obveznosti do bank	1.532.926	
Kratkoročne finančne obv. na podlagi		
3. obveznic		
4. Druge kratkoročne finančne obveznosti	220.121	
III. Kratkoročne poslovne obveznosti	600.948	
1. Kratkoročne poslovne obv. do družb v skupini		
Kratkoročne poslovne obveznosti do		
2. dobaviteljev	539.476	
3. Kratkoročne menične obveznosti		
Kratkoročne poslovne obv. na podlagi		
4. predujmov		
5. Druge kratkoročne poslovne obveznosti	61.472	
KRATKOROČNE PASIVNE ČASOVNE		
D. RAZMEJITVE	5.578	
ZUNAJBILANČNE OBVEZNOSTI	1,080.841	

*Tabela 4: Bilanca stanja
(Vir: Poslovno poročilo družbe za leto 2012)*

3 Analiza poslovanja

Analiza poslovanja je dejavnost spoznavanja poslovanja konkretnega podjetja z namenom, da izboljšamo uspešnost tega poslovanja (Pučko, 2004). Vključuje zbiranje informacij o preteklem in sedanjem poslovanju, njihovo primerjavo, iskanje razlik in vzrokov zanje ter posledično ugotavljanje prednosti in slabosti poslovanja.

Namen analize podjetja Avtoprevoz Tolmin d. o. o. je predvsem ugotoviti trenutno finančno stanje družbe na osnovi primerljivih podatkov iz Izkaza poslovnega izida in Bilance stanja za poslovni leti 2011 in 2012 ter na osnovi ugotovitev predstaviti strategijo poslovanja oz. finančne politike podjetja.

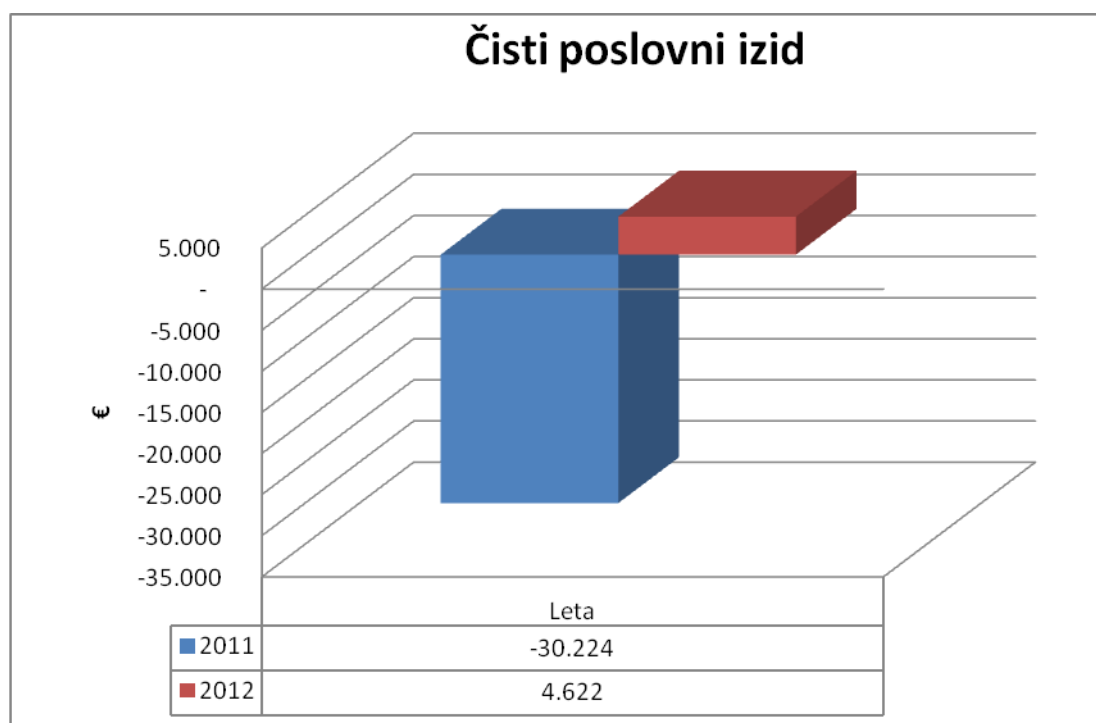
Analiza je predstavljena po posameznih segmentih, ki so uvodoma predstavljeni s teoretičnega vidika, v nadaljevanju pa so posredovane ugotovitve na podlagi dejanskih podatkov iz izkazov podjetja.

3.1 Analiza izkaza poslovnega izida

Izkaz poslovnega izida je poleg bilance stanja temeljni računovodski izkaz, ki ga mora na koncu poslovnega leta sestaviti podjetje, da v njem pokaže poslovni izid. V njem so po določenem redu navedeni vsi prihodki in odhodki obračunskega obdobja, razlika med njimi pa je poslovni izid oziroma dobiček ali izguba (Turk & Melavc, 1994, str. 192). Čisti poslovni izid (čisti dobiček ali čista izguba) je razlika med celotnim poslovnim izidom in obračunanim davkom iz dobička kot deležem države v njem. To je torej poslovni izid, s katerim je mogoče razpolagati po odbitku davka (SRS¹ 19, 2006).

Dobiček omogoča širjenje poslovanja, izguba vodi v njegovo upadanje. Podjetje je torej uspešno, če dosega dobiček in neuspešno, če ima izgubo. Večja kot je razlika med prihodki in stroški, bolj je podjetje uspešno (Pučko in Rozman, 1998, str. 126).

¹SRS – Slovenski računovodski standardi.

Slika 2: Čisti poslovni izid podjetja Avtoprevoz Tolmin d. o. o. v letih 2011 in 2012

(Vir: Izkaz poslovnega izida družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o.)

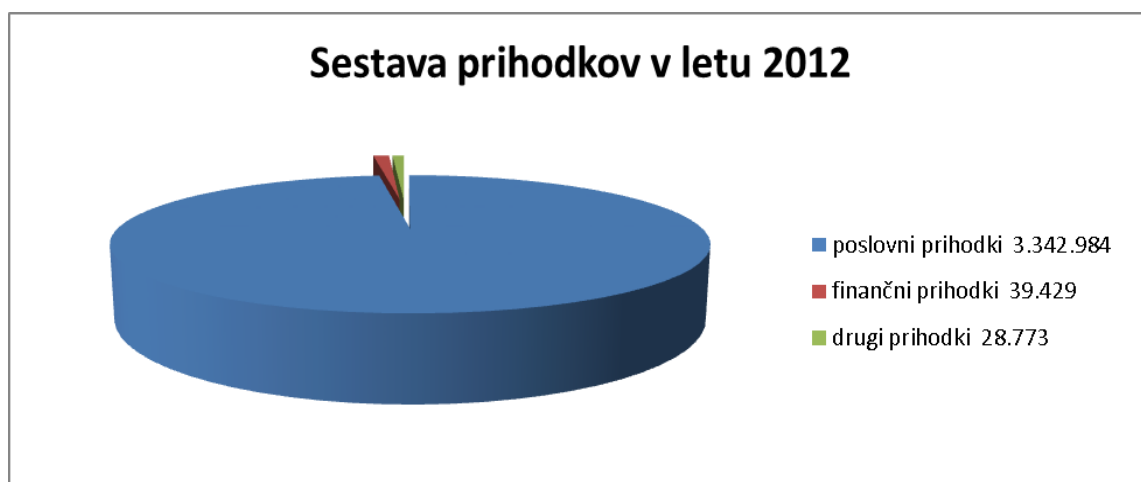
Podjetje je v letu 2011 poslovalo z izgubo. Zato je uprava med letom sprejela ukrepe za sanacijo, da bi izboljšala poslovanje. Eden bistvenih ukrepov je bilo zmanjšanje voznega parka in reorganizacija vrste prevozov. Posledično se v letu 2012 odraža izboljšanje poslovanja z minimalnim dobičkom.

3.1.1 Prihodki

Prihodki so povečanja gospodarske koristi v obračunskem obdobju v obliki povečanj sredstev (na primer denarja ali terjatev zaradi prodaje) ali zmanjšanj dolgov (na primer zaradi opustitve njihove poravnave). Prek poslovnega izida vplivajo na velikost kapitala (SRS 18, 2006). Prihodki so opredeljeni s prodajno vrednostjo prodanih količin (brez DDV), zajemajo pa nekatere izredne postavke, ki prav tako povečujejo poslovni izid (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 118).

Prihodke delimo na:

- redne prihodke, ki izkazujejo normalne pojave pri poslovanju in jih razdelimo na:
 - poslovne prihodke in
 - finančne prihodke;
- druge prihodke (izredne prihodke), ki kažejo na neobičajne in enkratne pojave.

Slika 3: Sestava prihodkov v letu 2012
(Vir: Izkaz poslovnega izida družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o.)

Podjetje ima večinoma poslovne prihodke. V zadnjem letu se odraža zmanjšanje prihodkov za 11,5 %, in sicer delno prihodkov od prodaje zaradi zmanjšanja števila vozniških enot, delno pa drugih poslovnih prihodkov, ki so bili v letu 2011 večji zaradi prihodkov od prodaje OS.

Tudi finančni prihodki in drugi prihodki so v primerjavi s predhodnim letom nižji. Ker so le-ti glede na celotno strukturo zanemarljivi, mora podjetje več pozornosti nameniti poslovnim prihodkom.

Vse aktivnosti je potrebno usmeriti k hitrejšemu obračanju vozil, izogibanju stojnin in prevelikih izostankov zaradi popravil transportnih sredstev ter posledično dosegati večje prihodke. Zaradi velike konkurence in nelojalnega nižanja cen transportnih storitev je ta dejavnost že vrsto let v krizi. Le s prodornim nastopom na trgu in učinkovito organizacijo prevozov je možno dosegati pozitiven rezultat.

3.1.2 Odhodki

Odhodki so zmanjšanja gospodarskih koristi v obračunskem obdobju v obliki zmanjšanj sredstev (na primer zaloga blaga zaradi prodaje) ali povečanj dolgov (na primer zaradi zaračunanih obresti), prek poslovnega izida pa vplivajo na velikost kapitala (SRS 17, 2006).

Odhodki so nasprotje prihodkom in skupaj z njimi oblikujejo poslovni izid v določenem obračunskem obdobju. Nanašajo se na prodane količine, s katerimi so pridobljeni prihodki, zajemajo pa tudi nekatere druge postavke zunaj stroškov in nabavnih vrednosti, ki prav tako zmanjšujejo poslovni izid. Poenostavljeno bi jih lahko obravnavali kot žrtvovane vrednosti za doseganje prihodkov kot pridobljenih vrednosti (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 108).

Odhodke razčlenimo na:

- 1 redne odhodke,
- 2 finančne odhodke,
- 3 druge odhodke (pogosto se zanje uporablja izraz izredni odhodki), ki kažejo na neobičajne pojave (Zaman, Hočevnar, Igličar, 2007, str. 112).

*Slika 4: Sestava odhodkov v letu 2012
(Vir: Bilanca stanja družbe za leto 2012)*

Med poslovne odhodke uvrščamo:

- stroške blaga, materiala in storitev,
- stroške dela,
- odpise vrednosti,
- druge poslovne odhodke.

Poslovni odhodki so v letu 2012 nižji za 13,1 %, kar je približno sorazmerno z nižjim celotnim donosom iz poslovanja. Z zamnjšanjem obsega dela so se zmanjšali tudi vsi poslovni odhodki.

Finančni odhodki so nižji za 19,2 % predvsem zaradi zmanjšanja zadolženosti zaradi poplačila dolgov. Gibanje obrestne mere, predvsem EURIBOR-a, ni bistveno vplivalo na višino finančnih odhodkov podjetja. EURIBOR je variabilni sestavni del obrestne mere. Drugi odhodki so za družbo zanemarljivi; predstavljajo predvsem plačane kazni, odškodnine, donacije ipd. V letu 2012 so za 4,5 % nižji kot v predhodnem letu.

Podjetje mora vso skrb nameniti obvladovanju poslovnih odhodkov. V dejavnosti cestnega prevoza blaga imajo posebno težo stroški goriva in cestnin. Predvsem je potreben temeljit nadzor nad porabo goriva in uporabo avtocest, pridobiti je potrebno vse možne popuste, ki jih omogočajo dobavitelji, potreben je tudi nadzor nad delom voznikov, saj dnevnice predstavljajo velik del izplačila pri plačah.

3.2 Analiza bilance stanja

Slovenski računovodski standard 24 (2006) opredeljuje izkaz stanja kot temeljni računovodski izkaz, v katerem je resnično in pošteno prikazano stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov v določenem trenutku (na koncu poslovnega leta ali medletnega obdobja), za katerega se sestavlja. Bilanca stanja prikazuje zneske v dveh stolpcih: v prvem uresničene podatke v obravnavanem obračunskem obdobju, v drugem pa uresničene v enakem prejšnjem obračunskem obdobju. Informacije za prejšnje obračunsko obdobje se ne preračunavajo.

3.2.1 Analiza sredstev

Sredstva so v denarni merski enoti izražene stvari, pravice in denar, s katerimi premoženjskopravno razpolaga podjetje. Gledano iz finančnega zornega kota so povezani z naložbenjem podjetja (SRS 24, 2006).

Sredstva morajo biti ekonomski dejavnik, kar pomeni, da morajo podjetju zagotavljati trenutne oz. prihodnje koristi. To pa je možno le, če so v obliki denarja oz. se jih da zamenjati v denar, če jih je (bo) možno prodati ali če se predvideva, da se bodo uporabljala v prihodnjem poslovanju podjetja. Sredstvom je praviloma relativno lahko določiti ceno oz. vrednost v trenutku, ko so se pridobila (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 40–41).

V podjetju Avtoprevoz Tolmin na dan 31. 12. 2012 dolgoročna sredstva obsegajo 70,3 % vseh sredstev, kratkoročna 28,8 % vseh sredstev, aktivne časovne razmejitev pa 0,9 % vseh sredstev.

*Slika 5: Sestava sredstev
(Vir: Bilanca stanja družbe za leto 2011 in 2012)*

Dolgoročna sredstva so sredstva, ki se praviloma preoblikujejo v obdobju, daljšem od enega leta. Sestavljajo jih opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena sredstva, dolgoročne aktivne časovne razmejitev, naložbene nepremičnine, dolgoročne finančne naložbe, dolgoročne poslovne terjatve in odložene terjatve za davek (SRS 24, 2006).

Opredmetena osnovna sredstva predstavljajo 50 % vseh sredstev, dolgoročne finančne naložbe pa 21,3 %. Preostanek dolgoročnih sredstev so še naložbene nepremičnine in druge dolgoročne poslovne terjatve. Dolgoročna sredstva so bila v zadnjih treh letih podobno strukturirana. Opazna je prerazporeditev sredstev, in sicer bistveno zmanjšanje opredmetenih sredstev in bistveno povečanje dolgoročnih finančnih naložb.

Kratkoročna sredstva so sredstva, ki se praviloma preoblikujejo v obdobju, krajšem od enega leta. Sestavljajo jih sredstva za prodajo, zaloge, kratkoročne poslovne terjatve, kratkoročne finančne naložbe, denarna sredstva in kratkoročne aktivne časovne razmejitev.

V kratkoročnih sredstvih prevladujejo poslovne terjatve, ki predstavljajo 21,7 % vseh sredstev, v manjšem deležu pa so še sredstva za prodajo, zaloge, kratkoročne finančne naložbe, denarna sredstva in aktivne časovne razmejitev. Kratkoročna sredstva so bila tudi v preteklih letih podobno strukturirana, opaziti je le zmanjšanje poslovnih terjatev, ki so se zaradi zmanjšane obsega poslovanja v opazovanem obdobju razpolovila.

3.2.2 Analiza obveznosti do virov sredstev

Obveznosti do virov sredstev so obveznosti, ki temeljijo na pravno zasnovanem razmerju podjetja do virov sredstev, s katerimi se financira podjetje. Podjetje ohranja tista sredstva financerjev, ki so pri njem, in jih vrača v ustreznih rokih skupaj z obrestmi ali drugim nadomestilom za gospodarjenje. Gledano iz finančnega zornega kota so povezane s financiranjem podjetja (SRS 24, 2006).

Viri sredstev so:

- kapital podjetja,
- rezervacije,
- kratkoročne obveznosti podjetja,
- dolgoročne obveznosti podjetja,
- pasivne časovne razmejitev.

Na dan 31. 12. 2012 ima kapital podjetja 28,9-odstotni delež v virih sredstev, rezervacije 1,6 %, dolgoročne obveznosti 25,8 %, kratkoročne obveznosti 43,5 %, pasivne časovne razmejitve pa 0,2-odstotni delež.

*Slika 6: Sestava obveznosti do virov sredstev
(Vir: Bilanca stanja družbe za leto 2012)*

Kapital je trajni vir financiranja, ki so ga v podjetje vložili lastniki ali pa je nastajal z uspešnim poslovanjem podjetja. Kapital torej izraža lastniško financiranje podjetja in z vidika podjetja njegovo obveznost do lastnikov, če ne prej, pa ob prenehanju delovanja podjetja (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 72).

Kapital sestavljajo vpoklicani kapital, kapitalske rezerve, rezerve iz dobička, presežek prevrednotenja, preneseni čisti poslovni izid in čisti poslovni izid poslovnega leta (SRS 24, 2006).

Kapital podjetja Avtoprevoz Tolmin d. o. o. sestavljajo:

- vpoklicani kapital,
- kapitalske rezerve,
- zakonske rezerve (iz dobička),
- poslovni izid tekočega leta.

V letu 2012 se je kapital povečal za 0,5 % v primerjavi s preteklim letom.

Rezervacije je podjetje oblikovalo na osnovi določil slovenskih računovodskih standardov za odpravnine in jubilejne nagrade. V letu 2012 so se zmanjšale za 14,3 %.

Dolgoročne obveznosti so obveznosti, ki jih ima podjetje do svojih poslovnih subjektov in so vezane na vračilni rok, daljši od enega leta. Dolgoročne obveznosti delimo na dolgoročne finančne obveznosti, dolgoročne poslovne obveznosti in odložene obveznosti za davek. Takšne obveznosti so obveznosti do povezanih podjetij, obveznosti za dolgoročno vezane vloge domačih in tujih oseb, obveznosti za dolgoročne kredite bank in druge kredite v državi in tujini, obveznosti za prodane obveznice in razne druge dolgoročne obveznosti (Škerbic & Rebernik, 1990, str. 116).

Podjetje ima evidentirane samo dolgoročne finančne obveznosti, to so dolgoročne finančne obveznosti do bank in leasingodajalcev. V letu 2012 so se dolgoročne obveznosti zmanjšale za 14,8 %.

Kratkoročne obveznosti so obveznosti, ki jih ima podjetje do svojih poslovnih subjektov, in so vezane na vračilni rok, krajši od enega leta. Kratkoročne obveznosti delimo na obveznosti, vključene v skupino za odtujitev, kratkoročne finančne obveznosti in kratkoročne poslovne obveznosti; sem lahko prištejemo še kratkoročne pasivne časovne razmejitev.

Podjetje ima evidentirane kratkoročne finančne in poslovne obveznosti. V opazovanem obdobju so se vse kratkoročne obveznosti zmanjšale za 39,9 %. Od tega so se kratkoročne finančne obveznosti zmanjšale za 58 %, kratkoročne poslovne obveznosti pa so se povečale za 12,8 %.

Pasivne časovne razmejitve so v skladu s SRS opredeljene kot odloženi prihodki, ki bodo v obdobju pokrili predvidene odhodke. Lahko so kratkoročne ali dolgoročne, če je obdobje pokrivanja daljše od enega leta. Med dolgoročne pasivne časovne razmejitve SRS uvršča tudi državne podpore in donacije, prejete za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev oziroma za pokrivanje amortizacije teh sredstev. Omenjeni SRS uporablja besedo tudi, kar kaže na obstoj drugih oblik prejemkov z naravo dolgoročno odloženih prihodkov, ki pa jih standard posebej ne opredeljuje.

3.3 Bilančni dobiček

Bilančni dobiček je vsota čistega dobička, ki se izkaže po seštevku prenesenega dobička, in odvajanj v bilančni dobiček oziroma iz njega. Bilančni dobiček je tako vsota:

- čistega dobička oz. izgube;
- prenesenega dobička oz. prenesene izgube;
- zmanjšanja kapitalskih rezerv;
- zmanjšanja rezerv iz dobička;
- povečanja rezerv iz dobička.

Sklep o uporabi bilančnega dobička je eden najpomembnejših sklepov skupščine delniške družbe, kakor tudi družbe z omejeno odgovornostjo.

O uporabi (bilančnega) dobička odločajo družbeniki na skupščini, ki lahko v okviru izvrševanja te pravice del bilančnega dobička namenijo tudi za razdelitev med družbenike. Družbeniki imajo tako pravico do dela bilančnega dobička, kot je ugotovljen v letni bilanci, če družbena pogodba ne določa drugače in če tako odloči skupščina družbe.

Na podlagi sklepa o uporabi bilančnega dobička, v katerem je predvideno, da se del bilančnega dobička razdeli med delničarje oziroma družbenike (in ki določa tudi kolikšen del bilančnega dobička pripada posameznemu delničarju oziroma družbeniku) pridobijo delničarji (družbeniki) civilnopravni obligacijski zahtevek (terjatev do družbe) za izročitev denarnega zneska, ki izhaja iz pravice do deleža pri razdelitvi bilančnega dobička.

Izplačilo dela bilančnega dobička družbeniku je obdavčljiv dohodek delničarja oz. družbenika, tako tistega, ki je pravna oseba, kakor tudi družbenika, ki je fizična oseba.

	2012	2011
Čisti poslovni izid poslovnega leta	4.622	-30.224
+ preneseni čisti dobiček/prenesena čista izguba		8.119
+ zmanjšanje zak. rezerv – sklep uprave		22.105
= bilančni dobiček/izguba	4.622	0

*Tabela 5: Bilančni dobiček (v EUR)
(Vir: Bilanca stanja družbe za leto 2011 in 2012)*

Iz bilančnega dobička družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o. (Tabela 9) je razvidno, da se za čisti poslovni izid/dobiček tekočega leta povečuje preneseni poslovni izid. V

predhodnem letu, ko je podjetje poslovalo z izgubo, se je le-ta pokrivala iz prenesenega dobička preteklih let in z zmanjšanjem zakonskih rezerv.

3.4 Kazalniki

Kazalniki so relativna števila, dobljena z deljenjem določene ekonomske kategorije s kakšno drugo. Kazalniki so lahko izraženi kot stopnje, kot indeksi ali kot koeficienti. Velikokrat pravo sliko o vrednosti posameznega kazalnika pri konkretnem podjetju dobimo šele s primerjavo te vrednosti z vrednostjo kazalnika pri sorodnem podjetju, s povprečjem panoge, v kateri podjetje deluje ali z najboljšimi podjetji. Zanimiva je tudi analiza trenda posameznega kazalnika oziroma opazovanje vrednosti posameznega kazalnika za več preteklih obdobj (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 283–285). Pred leti se je v teoriji in praksi veliko govorilo o t. i. zlatih pravilih, ki naj bi izkazovala vrednost kazalnikov, ki bi veljala za vsa podjetja v vseh državah. V zadnjem času pa se zlata pravila ne izpostavljajo več, temveč se poudarja posebnosti poslovanja posameznega podjetja in presojanje vrednosti kazalnika s tega vidika. Priporočljive vrednosti kazalnikov se lahko bistveno razlikujejo od države do države, od panoge do panoge, od podjetja do podjetja (Igličar & Hočevar, 1997, str. 230).

V podjetju Avtoprevoz sem analizirala osnovne vrste kazalnikov, in sicer kazalnike stanja financiranja, kazalnike stanja investiranja, kazalnike vodoravnega finančnega ustroja, kazalnike gospodarnosti in kazalnike dobičkonosnosti.

	2012	2011
Stopnja lastniškosti financiranja	0,29	0,21
Kapital/obveznosti do virov sredstev		
Stopnja dolgoročnosti financiranja	0,56	0,46
Vsota kapitala in dolgoročnih dolgov (skupaj z rezervacijami) ter dolgoročnih PČR/obveznosti do virov sredstev		
Stopnja osnovnosti investiranja	0,56	0,46
Osnovna sredstva (po knjigovodski vrednosti)/sredstva		
Stopnja dolgoročnosti investiranja	0,70	0,56
Vsota osnovnih sredstev in dolgoročnih AČR (po knjigovodski vrednosti), naložbenih nepremičnih, dolgoročnih finančnih naložb in dolgoročnih poslovnih terjatev/sredstva		
Koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev	0,80	0,82
Vsota kapitala, dolgoročnih obveznosti, rezervaciji in dolg. PČR/dolgoročna sredstva		
Koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev	0,44	0,42
Kapital/osnovna sredstva (po knjigovodski vrednosti)		
Koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient)	0,001	0,005
Likvidna sredstva/kratkoročne obveznosti		
Koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni koeficient)	0,52	0,29
Vsota likvidnih sredstev in kratkoročnih terjatev/kratkoročne obveznosti		
Koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient)	0,66	0,81
Kratkoročna sredstva/kratkoročne obveznosti		
Koeficient gospodarnosti poslovanja	1,02	1,00
Poslovni prihodki/poslovni odhodki		
Koeficient celotne gospodarnosti	1,001	0,99
Celotni prihodki/celotni odhodki		
Koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala – ROE	0,00	-0,03
Čisti dobiček obračunskega obdobja/povprečni kapital (brez čistega posl. izida obračunskega obdobja)		

Tabela 6: Kazalniki

(Vir: Letna poročila družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o. 2011, 2012)

3.4.1 Kazalniki stanja financiranja

Kazalniki stanja financiranja so usmerjeni v analizo financiranja podjetja, pri čemer nas zanima višina dolgov oziroma kapitala v strukturi vseh virov financiranja. Ti kazalniki so

pomembni pri dolgoročnih odločitvah o politiki financiranja podjetja, med zunanjimi uporabniki pa zanimajo posojilodajalce podjetja, saj jim kažejo tveganost glede vračil glavnice in obresti (Igličar & Hočevar, 1997, str. 230).

3.4.1.1 Stopnja lastniškosti financiranja

Stopnja lastniškosti financiranja (delež kapitala v financiranju) je razmerje med kapitalom in obveznostmi do virov sredstev. Kaže delež oziroma odstotek kapitala med celotnimi obveznostmi do virov sredstev. Čim večja je vrednost kazalnika, tem večji je delež kapitala oziroma trajnih virov med celotnimi viri sredstev. Vrednost kazalnika 1 oziroma 100 % bi pomenila, da podjetje nima dolgov in da so vsa sredstva financirana s kapitalom. Velikost tega kazalnika pove, kolikšna je finančna odvisnost podjetja od zunanjih virov financiranja, in ta podatek je zanimiv tako za posojilodajalce kot tudi za lastnike kapitala (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 285).

Stopnja lastniškosti financiranja se je v letu 2012 povečala za 81 %. Delež kapitala v letu 2011 je bil 21-odstoten, v letu 2012 pa 29-odstoten. Podjetje ima poleg kapitala oblikovane še rezervacije in pasivne časovne razmejitve; tako je delež dolga konec poslovnega leta 2012 69,4-odstoten.

Glede na visoko stopnjo zadolženosti je tudi tveganje, da podjetje ob poslabšanju poslovanja ne bo zmožno normalno plačevati obresti in vračati dolgov, visoko.

3.4.1.2 Stopnja dolgoročnosti financiranja

Stopnja dolgoročnosti financiranja je opredeljena z razmerjem med vsoto kapitala, dolgoročnimi dolgovi (skupaj z rezervacijami) ter dolgoročnimi pasivnimi časovnimi razmejitvami in obveznostmi do virov sredstev. Pokaže nam delež oziroma odstotek trajnih in dolgoročnih virov med celotnimi obveznostmi do virov sredstev. Višina tega kazalnika je zelo odvisna od deleža dolgoročnih sredstev med sredstvi podjetja. Osnovno pravilo financiranja je, da naj podjetje financira dolgoročna sredstva in del kratkoročnih sredstev s trajnimi oziroma z dolgoročnimi viri (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 287).

Stopnja dolgoročnosti financiranja je v letu 2011 znašala 0,21, v letu 2012 pa 0,29 kar je povečanje za 38 %. To povečanje kaže na povečanje trajnih in dolgoročnih virov glede na celotne obveznosti do virov sredstev v primerjavi s predhodnim letom.

3.4.2 Kazalniki stanja investiranja

S kazalniki stanja investiranja analiziramo strukturo sredstev v podjetju. Kazalniki investiranja so pomembni predvsem za menedžment podjetja, ki odloča o investicijah v posamezne vrste sredstev, manj pa za zunanje uporabnike. Ti kazalniki so močno odvisni od dejavnosti, ki jo podjetje opravlja, saj se vrednosti kazalnikov lahko po panogah zelo razlikujejo (Igličar & Hočevar, 1997, str. 234).

3.4.2.1 Stopnja osnovnosti investiranja

Stopnja osnovnosti investiranja je v SRS 29 opredeljena z razmerjem med osnovnimi sredstvi (po knjigovodski vrednosti) in vsem sredstvi. Pove nam, kolikšen je delež osnovnih sredstev med vsemi sredstvi.

Iz zgornje tabele je razvidno, da je stopnja osnovnosti investiranja v letu 2011 znašala 0,46, v letu 2012 pa 0,56, kar pomeni, da se je delež opredmetenih osnovnih sredstev med vsemi sredstvi povečal za 21,7 %.

3.4.2.2 Stopnja dolgoročnosti investiranja

Stopnja dolgoročnosti investiranja je v SRS 29 opredeljena kot razmerje med vsoto osnovnih sredstev, dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev, naložbenih nepremičnin, dolgoročnih finančnih naložb ter dolgoročnih poslovnih terjatev in sredstvi. Kazalnik izraža stopnjo udeležbe dolgoročnih sredstev v vseh sredstvih.

Stopnja dolgoročnosti investiranja je v letu 2011 znašala 0,56 in v letu 2012 0,70, kar pomeni, da se je povečal delež dolgoročnih sredstev v sredstvih za 25 %. Stopnja se je povečala predvsem zaradi novih investiciji v vozni park.

3.4.3 Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja

Kazalnike vodoravnega finančnega ustroja pogosto imenujemo tudi kazalniki plačilne sposobnosti. Pri teh kazalnikih primerjamo posamezne postavke sredstev s posameznimi postavkami obveznosti do virov sredstev. Te vrste kazalniki so še posebej zanimivi za posojilodajalce (predvsem za odobritev kratkoročnih posojil). Čim manjša je vrednost teh kazalnikov, tem večje je tveganje, da podjetje ne bo plačilno sposobno in da ne bo moglo vrniti glavnice in pripadajočih obresti (Zaman, Hočevar, Igljčar, 2007, str. 291–292).

Primerjava zadnjih dveh let nakazuje na povečanje vrednosti kazalnika za 21,7 %, kar pomeni zmanjšanje tveganja za plačilno nesposobnost podjetja.

3.4.3.1 Koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev

Koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev po SRS 24 (2006) izračunamo kot razmerje med vsoto kapitala, dolgoročnih dolgov, rezervacij ter dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev in dolgoročnimi sredstvi. Pri dolgoročni pokritosti dolgoročnih sredstev nas zanima, v kolikšni meri podjetje financira svoja dolgoročna sredstva z dolgoročnimi viri. Podjetje naj bi praviloma financiralo vsa dolgoročna sredstva z dolgoročnimi viri. Zato bi praviloma morala biti vrednost tega kazalnika višja od 1 (Zaman, Hočevar, Igljčar, 2007, str. 292).

Koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev je v letu 2011 znašal 0,82, v letu 2012 pa 0,80, kar pomeni, da se je koeficient zmanjšal za 2,5 % in je še vedno pod

ustrezno vrednostjo (1), kar kaže na finančno nestabilnost in pomeni, da so dolgoročna sredstva financirana tudi kratkoročno.

3.4.3.2 Koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih sredstev (kratkoročni koeficient)

Koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti ali kratkoročni koeficient prikazuje razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi. Pove nam, ali bi podjetje lahko pokrilo vse trenutne kratkoročne obveznosti s kratkoročnimi sredstvi, ki jih ima. Večji kot je kazalnik, manj verjetno je, da bo podjetje v prihodnosti nelikvidno, in več sredstev ima na voljo za pokrivanje obveznosti. Priporočena vrednost kazalnika je okoli 2 (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 294).

Vrednost kratkoročnega koeficienta, ki je v letu 2011 znašal 0,81, v letu 2012 pa 0,66, je precej nizka v opazovanem obdobju, kar pomeni, da podjetje ne more pokriti vseh kratkoročnih obveznosti s kratkoročnimi sredstvi.

3.4.3.3 Koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih sredstev (pospešeni koeficient)

Pospešeni koeficient, prav tako kot kratkoročni koeficient, prikazuje razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi dolgovi, le da so iz kratkoročnih sredstev izločene zaloge in aktivne časovne razmejitev. Pospešeni koeficient je boljše merilo plačilne sposobnosti, saj v števcu vsebuje kategorije, ki so bodisi denarna sredstva bodisi kratkoročna sredstva "blizu" denarja. V večini analiz se kot ugoden pospešeni koeficient razume tisti, ki je večji od 1 (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 295).

V podjetju je pospešeni koeficient v letu 2011 znašal 0,29 in v letu 2012 0,52, kar pomeni, da se je povečal za 79,3 %. Pospešeni koeficient v podjetju kljub povečanju ni ugoden, saj je manjši od 1, kar kaže na to, da je podjetje nelikvidno.

3.4.3.4 Koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient)

Hitri koeficient je v primerjavi s pospešenim koeficientom še zahtevnejši glede izbire kategorij sredstev, ki vplivajo na plačilno sposobnost in so vključene v števec kazalnika. Iz kratkoročnih sredstev namreč poleg zalog in aktivnih časovnih razmejitev izloča še kratkoročne terjatve. Hitri koeficient kaže, kakšna je plačilna sposobnost podjetja na zelo kratek rok (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 295). Priporočena vrednost kazalnika je okrog 0,5, vendar v praksi le redkokatero podjetje dosega to vrednost.

V podjetju je hitri koeficient na dan 31. 12. 2011 znašal 0,005, v letu 2012 pa 0,00 %. Podjetje nima kratkoročnih finančnih naložb in denarnih sredstev na računu; večino sredstev ima v kratkoročnih poslovnih terjativah.

3.4.4 Kazalniki gospodarnosti

Kazalniki gospodarnosti kažejo na učinkovitost poslovanja podjetja oziroma razmerje med prihodki in odhodki. Učinkovitost je prvi pogoj za doseganje uspešnosti, vendar je sama po sebi še ne zagotavlja. Poslovni sistem posluje gospodarno, če so prihodki večji od odhodkov (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 298).

3.4.4.1 Gospodarnost (ekonomičnost) poslovanja

Gospodarnost poslovanja je opredeljena z razmerjem med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki. Kaže na učinkovitost podjetja pri opravljanju njegove osnovne (poslovne) dejavnosti, saj so iz koeficienta izločeni finančni prihodki in odhodki ter drugi prihodki in odhodki (Zaman, Hočevar, Igličar, 2007, str. 298).

Gospodarnost poslovanja se v opazovanem obdobju ni bistveno spreminjala, kar pomeni, da so poslovni prihodki nekoliko bolje pokrivali poslovne odhodke. V letu 2012 je bil koeficient 1,02, v letu 2011 pa je bil 1,00.

3.4.4.2 Celotna gospodarnost poslovanja

Kazalnik celotne gospodarnosti je podoben prejšnjemu kazalniku in je opredeljen z razmerjem med celotnimi prihodki in celotnimi odhodki. Kazalnik večji od 1 pomeni, da je podjetje poslovalo z dobičkom, kazalnik manjši od 1 pa pomeni, da je podjetje poslovalo z izgubo.

Kazalnik celotne gospodarnosti izkazuje, da je podjetje v letu 2012 poslovalo z minimalnim dobičkom, leto prej pa z izgubo.

3.4.5 Kazalniki donosnosti

Mera uspešnosti poslovanja podjetja (zdržbe) ne more biti že sam poslovni uspeh. Letega je nujno izmeriti v skladu z načelom racionalnosti z vlaganji (žrtvami), ki so bila potrebna za doseg tega uspeha. Z vidikov lastnikov podjetja (zdržbe) so ta vlaganja vloženi (angažiran) njihov kapital. Tako pridemo do donosnosti kapitala kot temeljnega kazalca poslovne uspešnosti (Pučko, 2005, str. 151).

Vendar pa je natančno vrednost vloženega lastnega kapitala na določen časovni trenutek težko določiti. Zato se tudi naslanjamo na računovodsko vrednost lastnega kapitala, ki pa lahko bolj ali manj odstopa od tržne vrednosti. Zato je smiselno uporabljati še druge kazalce, ki ne morejo biti temeljni, vendar še vedno lahko prikazujejo delno uspešnost poslovanja podjetja. To še posebej velja za tiste kazalce, za katere je mogoče najti eksplicitno povezavo s kazalci donosnosti. Poleg takšnih kazalcev poznamo še mnogo drugih dejavnikov uspešnosti poslovanja, za katere je značilno, da poznamo njihovo implicitno povezavo z donosnostjo, ne pa eksplicitne (Pučko, 2005, str. 151–153).

3.4.5.1 Koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala – ROE

Kazalnik čiste dobičkonosnosti kapitala je zanimiv predvsem za lastnike kapitala. ROE meri donosnost kapitala. Rezultat, izražen v odstotkih, pove, koliko enot dobička ustvari 100 enot vloženega kapitala.

Koeficient izkazuje za leto 2011 negativen donos kapitala, v letu 2012 ostaja koeficient na ničli, kar pomeni, da donosa na kapital ni.

3.4.5.2 Koeficient čiste dobičkonosnosti sredstev – ROA

ROA meri donosnost sredstev. Rezultat, izražen v odstotkih, pove, koliko enot dobička ustvari 100 enot vloženih sredstev.

V letu 2011 se izkazuje negativen donos, v letu 2012 ostaja koeficient na ničli, kar pomeni, da donosa na sredstva ni.

4 Aktivnosti družbe na področju finančnega poslovanja

Na osnovi podatkov zadnjih dveh poslovnih let lahko takoj sklepamo, da je družba primorana ukrepati na finančnem področju. Glede na finančno stanje celotnega gospodarstva v Sloveniji in tudi drugod po Evropi, je pritisk na usklajevanje finančnih tokov v družbi toliko večji. Za obvladovanje finančne funkcije v družbi je nujna predhodna analiza poslovanja, ugotovitev stanja in določitev strategije poslovne in finančne aktivnosti družbe. Družba si vsekakor mora zagotoviti finančne vire, ki bodo omogočali njeno nemoteno delovanje. Najprej mora družba zagotoviti obseg prodaje, ki bo zadosten za načrtovano delovanje glede na število zaposlenih in na vložena sredstva. Z realizirano prodajo nastanejo terjatve do kupcev in obveznosti do dobaviteljev, zaposlenih in države. Družba se mora vsakodnevno truditi, da pridobi potrebna sredstva za poravnavo obveznosti; možne so tudi druge oblike poravnave ali pridobitev sredstev pri bankah ali drugih finančnih institucijah.

Družba Avtoprevoz d. o. o. ima organizirano finančno službo, ki pripravlja vse potrebne ukrepe za zagotavljanje plačilne sposobnosti družbe.

4.1 Ocena kupca

Preden začne podjetje sodelovati z novim večjim kupcem, ga služba predhodno pregleda. Lahko se posluži bonitetnih ocen, ki jih izdelujejo bonitetne hiše, ki se profesionalno ukvarjajo z oceno finančnega tveganja in katerih ocene so strokovne in natančne. Slabost teh ocen je predvsem v relativno visoki ceni omenjene storitve. Podjetje uporablja tudi objavljena letna poročila družb preko Ajpesa, ki vsebujejo ključne podatke o stanju in uspešnosti kupca.

V cestnem transportu je del (cca. 20 %) kupcev, ki so enkratni. Njihove terjatve niso v velikih zneskih, so pa zato toliko bolj rizične, ker jih zaradi časovne omejenosti ni možno predhodno preveriti ali se kako drugače zavarovati.

4.2 Poplačilo terjatev

Podjetje že v pri sklepanju posla oblikuje določbe o poplačilu terjatev. Običajno se določi predvsem ročnost in tudi način poravnave, čeprav je način največkrat definiran sproti, ob zapadlosti, še pogosteje pa ob manjši oz. večji zamudi poplačila.

Prav določbe o poplačilu so pomembne, saj naj bi poplačilo terjatev bilo usklajeno z ročnostjo pri obveznosti do dobaviteljev in drugih. Če so razhajanja večja, mora podjetje zagotoviti obratna sredstva, običajno pri bankah.

V letu 2009 je takratna vlada zato, da bi se izognila težavam v gospodarstvu zaradi plačilne nediscipline, določila zakonske roke poplačila terjatev. Žal se v praksi velikokrat izkaže, da imata tudi pri teh določbah pomembno vlogo trg in monopol nekaterih podjetij.

4.2.1 Način poplačila terjatev

Najpogosteje se poplačilo terjatev izvede s prenosom denarnih sredstev z dolžnikovega na upnikov bančni račun.

Zaradi plačilne nesposobnosti nekaterih kupcev oziroma zato, da bi se izognilo večjim zamudam in morebitnim odpisom terjatev, se podjetje poslužuje tudi drugih oblik poravnave:

- Pobot ali kompenzacija

Pobot ali kompenzacija je način poravnavanja obveznosti. Pobotajo se terjatve dolžnika, ki jih ima proti upniku, s terjatvami, ki jih ima ta do njega. Kompenzacije so prostovoljne in dogovorjene. Strinjati se morata obe udeleženci, kar pisno potrdita.

Kompenzacijo predlaga ena od strank v višini najmanjše terjatve oz. obveznosti. S kompenzacijo ne nastajajo nikakršni dodatni stroški in je le administrativne narave. Kompenzacija je lahko medsebojna, pri tej sta udeleženi le dve stranki, ali verižna, kjer nastopajo najmanj tri stranke oz. več strank.

Po začetku gospodarske krize je vlada kot enega od ukrepov za reševanje plačilne nediscipline uvedla tudi državni obvezni pobot, ki se izvaja preko AJPES-a vsak mesec. V poseben program je podjetje dolžno vpisati vse zapadle obveznosti. Pobot se nato izvede elektronsko, podjetje pa prejme naslednji delovni dan obvestilo, ki vsebuje vse pobotane terjatve in obveznosti.

Za vsako dokončno potrjeno kompenzacijo se pripravi poseben nalog, ki se ga posreduje banki v obdelavo; preko tega se tudi registrirajo denarni tokovi za potrebe državne statistike (evidentira banka).

- Cesija

Cesija ali odstop terjatve je pogodba, s katero upnik prenese terjatev na drugega upnika. Za pripravo cesije je potrebno sodelovanje novega in starega upnika, sodelovanje dolžnika pa ni potrebno in tudi njegov položaj ostaja nespremenjen, spremeni se le naslov za poravnavo obveznosti.

Običajno se podjetje odloči za odstop terjatve, ko naleti na težje izterljivo zapadlo terjatev, ko potrebuje denarna sredstva ali ko služi terjatev za zavarovanje kredita.

- Asignacija

Pri asignaciji sodelujejo tri pravne osebe. Prva oseba pooblašča drugo osebo, da na njen račun izvede nakazilo tretji osebi. Pri tem se ne izvede prenos terjatve ali obveznosti, ampak se izvede le denarni tok.

4.3 Plačilni promet

4.3.1 Plačilni sistemi splošno

Plačilni in poravnalni sistemi so pomemben del gospodarske in finančne infrastrukture, saj z zagotavljanjem varne, učinkovite in pravočasne poravnave finančnih transakcij ključno prispevajo k tekočemu delovanju finančnih trgov in s tem k splošni stabilnosti in učinkovitosti gospodarstva. **V širšem smislu** so plačilni in poravnalni sistemi nabor instrumentov, postopkov, pravil in tehnološke podpore za prenos informacij in poravnavo denarnih sredstev oziroma finančnih instrumentov med njihovimi udeleženci. **V ožjem smislu** pa pomenijo formalni dogovor, ki temelji na pogodbah ali zakonodaji, s številnimi udeleženci, standardiziranimi ureditvami in skupnimi pravili, namenjen prenosu, kliringu, netiranju in/ali poravnavi denarnih obveznosti in finančnih instrumentov med udeleženci.

Banka Slovenije, kot centralna banka, na področju plačilnih in poravnalnih sistemov nastopa v več vlogah, in sicer skrbi za stabilnost posameznih udeležencev v plačilnih sistemih, izvaja pregled nad varnostjo in učinkovitostjo plačilnih in poravnalnih sistemov ter upravlja plačilni sistem, ki omogoča poravnavo v centralnobančnem denarju. Pomembna je tudi njena vloga katalizatorja oziroma spodbujevalca aktivnosti tržnih udeležencev, in sicer zato, da se izboljša konkurenca in pospešuje razvoj. Ne glede na to, v kateri vlogi Banka Slovenije nastopa, pa je njen cilj zagotoviti transparentnost delovanja in jasnost njenih temeljnih usmeritev vsem deležnikom v plačilnih in poravnalnih sistemih.

Varnost in stabilnost plačilnega sistema kot temeljni cilj pregleda oz. nadzora nad delovanjem plačilnih sistemov, ki ga izvaja centralna banka, je pogojena tudi z učinkovitostjo, varnostjo in zanesljivostjo plačilnih instrumentov. Za učinkovitost

finančnega trga je bistveno zaupanje tržnih subjektov v delovanje različnih mehanizmov plačevanja, ki se oblikujejo na trgu. Zato Banka Slovenije sledi dogajanju in razvoju na tem področju ter spremlja, kako zanesljivo, varno in stroškovno učinkovito je plačilno okolje (Vir: www.bsi.si, 2006).

4.3.2 Plačilni sistem SEPA

SEPA je kratica za Single Euro Payments Area, ki je enotno območje plačil v evrih – evrsko območje. SEPA je okolje, kjer lahko posamezniki, gospodarske družbe in drugi uporabniki plačilnih storitev v bankah izvajajo in prejemajo plačila v evrih, ne glede na to, ali se takšno plačilo izvaja znotraj posamezne države ali med državami evrskega območja. Tovrstna plačila se izvršujejo pod enakimi osnovnimi pogoji, pravicami in obveznostmi ter poslovnimi običaji, ne glede na geografsko območje, državo nalogodajalca oziroma prejemnika plačila v okviru evrskega območja.

Območje SEPA vključuje 40 držav in področij: 15 držav evrskega območja, 12 preostalih držav EU, 9 območij, ki so pod upravo EU, ter Islandijo, Norveško, Liechtenstein in Švico.

Končni cilj SEPA je bil doseči, da bodo lahko posamezniki in gospodarske družbe uporabljali plačilne storitve, ki bodo zadovoljevale njihove potrebe in jih bo mogoče znotraj območja SEPA uporabljati na enoten način. Na tak način ne bo več razlikovanja med plačili v evrih znotraj države ali čez državne meje. Različni plačilni instrumenti, kot so: kreditna plačila, direktne obremenitve in plačilne kartice, so postali vseevropski.

Z uvedbo sistema SEPA so izražene naslednje prednosti:

- posamezniki in gospodarske družbe lahko znotraj evrskega območja izvajajo negotovinska plačila z enega bančnega računa kjerkoli v evrskem območju enostavno, učinkovito in varno;
- uporabniki plačilnih storitev imajo možnost izbrati ponudnika plačilnih storitev z najprivlačnejšo ponudbo, ne glede na državo izvora.

Prednosti za posameznike

- Posamezniki potrebujejo en sam bančni račun, s katerega lahko enostavno opravljajo evrska kreditna plačila in direktne obremenitve kjerkoli v evrskem območju.
- Tisti, ki živijo, delajo ali študirajo v drugi državi, ne potrebujejo več dveh ali več bančnih računov, ampak zadostuje le eden.
- Za plačevanje v državah območja SEPA lahko posamezniki uporabljajo isto kartico, zato lahko s seboj nosijo manj gotovine.

Glavne prednosti SEPA za gospodarske družbe

- Gospodarske družbe, ki poslujejo na celotnem evrskem območju, z združitvijo upravljanja plačil in likvidnosti na enem mestu prihranijo čas in denar.
- Gospodarske družbe lahko svoje finančne transakcije v evrih opravijo centralno z enega bančnega računa in z uporabo plačilnih instrumentov SEPA.

- Obdelava plačil je poenostavljena, ker se za prilive in odlive uporablja enaka struktura podatkov.
- Standardizirani plačilni instrumenti SEPA gospodarskim družbam omogoča nadaljnjo optimizacijo obdelave plačil.

Kreditno plačilo je plačilo, ki ga odredi plačnik v breme svojega računa ter ga pošlje v izvršitev svojemu ponudniku plačilnih storitev zato, da se prenesejo denarna sredstva prejemniku plačila.

Vrste kreditnih plačil so: čezmejna kreditna plačila in kreditna plačila v državi. Procesirajo se po shemah SEPA z uporabo plačilnega instrumenta UPN.

Kreditno plačilo SEPA je plačilna storitev, ki se izvaja v skladu s pravili delovanja sheme SEPA za kreditna plačila. Kreditna plačila SEPA so plačilne transakcije v evrih, ki potekajo med uporabniki plačilnih storitev s plačilnimi računi pri ponudnikih plačilnih storitev na območju SEPA. Shema SEPA za kreditna plačila (v nadaljevanju: shema SCT) ne omejuje višine zneska plačila, nudi pa možnost omejevanja zneska s strani plačnikovega ponudnika plačilnih storitev.

Kreditna plačila SEPA so lahko individualna ali množična:

- individualno kreditno plačilo je plačilo, ki je izvršeno v določenem znesku v breme plačnikovega plačilnega računa in v dobro plačilnega računa prejemnika plačila;
- množično kreditno plačilo je plačilo, ki je izvršeno v breme plačnikovega plačilnega računa v skupnem znesku, za vsak individualno določeni znesek pa je odobrenih več plačilnih računov enega ali več prejemnikov plačila.

Znesek plačila je prejemniku plačila vedno odobren v celoti. Stroški, ki jih nosita plačnik in prejemnik plačila, temeljijo na načelu delitve (opcija SHA). O osnovi in višini stroškov se dogovorijo uporabniki s svojimi ponudniki plačilnih storitev. Plačnik in prejemnik plačila poravnata stroške in nadomestila svojih ponudnikov plačilnih storitev individualno in ločeno od plačilne transakcije.

Kreditno plačilo SEPA vsebuje tudi podatek plačnika za prenos informacije o plačilu. Podatki o plačilu se prenašajo v strukturirani ali nestrukturirani obliki. Podatki o plačilu, ki jih plačnik posreduje svojemu ponudniku plačilnih storitev, morajo biti do prejemnika plačila preneseni v celoti in brez sprememb.

V skladu s pravili delovanja sheme SCT mora ponudnik plačilnih storitev plačnika zagotoviti, da je znesek plačilne transakcije odobren na računu ponudnika plačilnih storitev prejemnika plačila v enem bančnem delovnem dnevu.

Ureditev po ZPlaSS je za izvajanje kreditnih plačil v državi strožja in zahteva, da mora biti znesek plačilne transakcije odobren na računu prejemnikovega ponudnika plačilnih storitev isti dan, ko je plačnikov ponudnik plačilnih storitev prejel plačilni nalog, in sicer v skladu z urnikom poslovanja ponudnika plačilnih storitev.

Vzpostavitev plačil SEPA je bila postopna. V slovenskem prostoru je bila migracija iz obstoječih nacionalnih plačilnih shem v SEPA plačilno shemo za kreditna plačila zaključena konec leta 2011 (www.bsi.si, 2013).

4.3.2 Plačilni instrumenti

Denarna sredstva se v plačilnem prometu prenašajo bodisi **v obliki gotovine** bodisi **v obliki brezgotovinskih prenosov** denarnih sredstev.

Na splošno **pomen gotovinskih plačil** pri poravnavanju denarnih obveznosti upada, povezana so z manjšimi zneski pri vsakodnevnih nakupih fizičnih oseb. **Negotovinski prenosi denarnih sredstev** pa imajo vedno večjo vlogo, saj zagotavljajo enostaven, zanesljiv, hiter in poceni prenos in razpolaganje s sredstvi pri ponudniku plačilnih storitev.

Ponudniki plačilnih storitev omogočajo negotovinske prenose denarnih sredstev na podlagi uporabe **plačilnih instrumentov**. Plačilni instrument je vsaka naprava ali niz postopkov oziroma oboje, ki so dogovorjeni med posameznim uporabnikom in njegovim ponudnikom plačilnih storitev in je vezan le na tega uporabnika z namenom, da ga uporabi za odreditev naloga za poravnavo. Nalog za poravnavo pa je navodilo plačnikovemu ponudniku plačilnih storitev, s katerim plačnik ali prejemnik plačila odredi izvedbo plačilne transakcije. **Elektronski plačilni instrumenti** pa so tisti plačilni instrumenti, ki uporabniku omogočajo (oddaljen) dostop do sredstev na njegovem računu z uporabo elektronske naprave in/ali elektronskih komunikacijskih poti.

Poznamo papirne in elektronske plačilne instrumente. Slednji so sodoben pojav in so se izoblikovali na podlagi tehnološkega razvoja ter razvoja komunikacijske tehnologije. **Papirni plačilni instrumenti** so tisti, pri katerih je nalog za plačilo predložen ponudniku plačilnih storitev v papirni obliki. To so predvsem kreditna plačila, ki temeljijo na uporabi papirnega naloga za poravnavo, in ček ter direktna obremenitev, kadar za izvedbo direktne obremenitve niso uporabljeni elektronski zapis oziroma elektronske komunikacijske poti. Med elektronske plačilne instrumente uvrščamo kreditno plačilo, ki temelji na uporabi elektronskega naloga za poravnavo ali telefonskega naloga za plačilo ali plačilne kartice, kot tudi direktno obremenitev, kadar so za izvedbo plačila uporabljene elektronske komunikacijske poti.

Plačilni instrument so tudi **plačilne kartice**, ki jih imetniki lahko uporabljajo za dvig gotovine na bankomatu ali za plačilo na POS terminalu. Plačilna kartica ima vgrajen elektronski nosilec podatkov, ki uporabniku omogoča plačevanje na elektronskem terminalu v breme sredstev na njegovem transakcijskem računu oziroma v breme računa izdajatelja plačilne kartice. Uporabnik mora poznati enolično identifikacijsko kodo oziroma se s podpisom izkazati kot upravičeni imetnik plačilne kartice. Plačilne kartice razvrščamo po različnih kriterijih, s pravnega in finančnega vidika pa sta pomembna predvsem kriterij načina poravnave in kriterij izdajatelja plačilne kartice.

UPN je univerzalni plačilni nalog za domača in čezmejna plačila v evrih, ki je nadomestil stare papirne obrazce: posebno položnico (PP02), plačilni nalog (BN02) in

nalog za regulirano čezmejno plačilo (RP01). Obrazec UPN se uporablja za negotovinska plačila, gotovinska plačila, polog gotovine in dvig gotovine (Vir: www.bsi.si, 2013).

Slika 7: UPN obrazec

Vir: Banka Slovenije – www.bsi.si

4.3.3 Transakcijski račun

Transakcijski račun (TRR) je osnovna bančna storitev, na kateri podjetje gradi višje oblike poslovnega sodelovanja z banko. Omogoča enostavno, pregledno, varno in cenovno ugodno opravljanje domačega in tujega, gotovinskega in brezgotovinskega plačilnega prometa.

Transakcijski račun kot osnova za druge oblike sodelovanja z banko omogoča:

- aktivno upravljanje sredstev na računu,
- prekoračitev stanja (limit) na računu,
- uporabo elektronskega bančništva,
- uporabo različnih plačilnih instrumentov (za zavarovanje plačil, garancije ...),
- brezgotovinsko poravnavanje obveznosti s poslovno kartico,
- pridobitev okvirnih (revolving) kreditov (www.bsi.si, 2013).

4.3.4 Plačilni promet v družbi Avtoprevoz Tolmin d. o. o.

Plačilni promet v opazovanem podjetju se vrši v finančni službi. Podjetje ima odprte tri transakcijske račune pri različnih bankah. Prav odprtje transakcijskega računa je osnovni pogoj za pričetek sodelovanja z banko, čeprav samo na posojilnem področju.

Podjetje izvaja plačilni promet v državi, domač plačilni promet in tuji plačilni promet, predvsem med državami v EU in v valuti EUR.

Finančna služba dnevno spremlja izpiske bank, na podlagi katerih knjiži plačila, ki so prispela na transakcijski račun, in vse odlive, ki jih predhodno pripravi finančna služba.

Podjetje ima urejen elektronski plačilni promet, katerega prednosti so:

- tekoč pregled nad stanjem na TRR,
- tekoč in ažuren pregled nad prilivi na TRR,
- hitro izvajanje plačil na osnovi razpoložljivih sredstev,
- pridobitev potrdil o plačilu, tudi Swift potrdil,
- možnost priprav plačilnih nalogov vnaprej po zapadlosti,
- prenos podatkov na plačilni nalog iz baze podatkov v saldakontih,
- manjša možnost napak.

Vsaka banka ima organiziran elektronski plačilni promet na svoj način oziroma preko sistema, ki ga je sprejela za izvajanje plačilnega prometa. Vsi sistemi so ustrezno zavarovani in imajo različen način elektronskega podpisovanja. Osnova za izvajanje plačilnega prometa je ustrezen obrazec za plačilo, in sicer je različen za domači plačilni promet in tuji plačilni promet. Za natančno izvedbo plačila je nujno, da imamo naslednje podatke:

- ime in naslov prejemnika plačila,
- številko transakcijskega računa za plačila v Sloveniji,
- IBAN – številko transakcijskega računa za plačila v tujino,
- naziv banke in SWIFT, predvsem za plačila v tujino; za plačila v Sloveniji plačilni sistem prepozna banko iz številke TRR.

Za izvedbo plačila potrebujemo še namen plačila, za kar se izbere ustrezno kodo, ki je za plačila v Sloveniji in tujini različna. Natančno je potrebno na nalog izpisati znesek plačila in ustrezno denarno valuto.

Ko je nalog za plačilo pripravljen, ga z ustreznim sistemom za podpisovanje potrdimo in posredujemo banki. Plačilo je časovno obdelano različno, odvisno od TRR prejemnika. Če je račun prejemnika pri isti banki, je plačilo obdelano takoj; če je TRR prejemnika pri drugi banki v Sloveniji, se plačilo obdela v časovno določenih presekih (na dve uri); če je TRR prejemnika v tuji banki, je plačilo obdelano v tekočem dnevu. Vse to velja za običajna plačila. Možno pa je izvajati tudi nujna plačila, vendar so stroški za vsak posamezen nujni plačilni nalog bistveno višji od običajnega, zato se tega podjetje poslužuje samo v res nujnih primerih.

Preko transakcijskega računa podjetje izdelava posebne naloge za kompenzacijo, ki so potrebni predvsem za potrebe državne statistike, saj se tako evidentira tudi pobotani denarni tok, ki je realno izveden samo kot dogovor.

Podjetje Avtoprevoz Tolmin d. o. o. ima v sklopu programske opreme izveden celovit plačilni sistem, kar omogoča hitro in natančno izdelavo plačilnih nalogov iz saldakontov, pri obračunu plač ali pri posamičnih plačilih.

Ponudnik programske opreme je tudi zadolžen za sprotno prilagajanje zakonskim spremembam in povezovanju baznih podatkov z bančnimi sistemi. Nazadnje je bila potrebna celovita prilagoditev sistemu oz. plačilni shemi SEPA konec leta 2011.

4.4 Zadolževanje

Podjetje stalno spremlja denarne tokov in z določenimi ukrepi omogoča plačilno sposobnost.

Če nastaja med roki poplačila obveznosti in roki poplačila terjatev prevelika razlika, mora podjetje pridobiti dodatna obratna sredstva. Najobičajneje se dodatna sredstva pridobijo pri bankah v obliki kratkoročnega kredita. Zaostrovanje bančne politike lahko pridobivanje sredstev zelo otežkoči. Kredit mora biti zelo dobro zavarovan in v skladu z vsemi dodatnimi zahtevami, ki jih ima posamezna banka.

Pri odločitvi za iskanje obratnih sredstev pri banki igra pomembno vlogo izračun dnevov vezave terjatev do kupcev. Pri opazovanem podjetju imajo terjatve do kupcev pomembno vlogo v sredstvih zaradi njihovega obsega.

Za izračun dnevov vezave terjatev do kupcev se uporablja naslednja formula:

$$D = \frac{365 \times \text{terjatve do kupcev}}{\text{čisti prihodki od prodaje}}$$

Izračun dnevov vezave terjatev za opazovano podjetje:

- Terjatve do kupcev na dan 31. 12. 2012 = 682.328 €
- Čisti prihodek od prodaje v l. 2012 = 3.254.804 €

$$D = \frac{365 \times 682.328}{3.254.804} = 76,5 \text{ dni}$$

Ob predpostavki, da ima podjetje za večino obveznosti rok za plačilo do 30 dni, lahko ugotovimo, da potrebuje dodatna denarna sredstva za zagotavljanje plačilne sposobnosti.

4.5 Bančne garancije

Za zagotavljanje nemotenih dobav s strani pomembnejših dobaviteljev je vedno pogosteje potrebno zavarovati obveznost do dobavitelja in obseg dobav z bančno garancijo. Bančno garancijo izda banka na osnovi vloge podjetja in pogodbe z dobaviteljem.

Če podjetje svojih obveznosti do dobavitelja ne poravnava, lahko dobavitelj unovči pri banki bančno garancijo. S tem dobi poplačano terjatev, običajno pa tudi prekine dobavljanje in trajno sodelovanje.

5 Plan

Vsako podjetje mora pri svojem delovanju vedno upoštevati vidik nadaljnega razvoja. Zato je zelo pomembno, da na podlagi dodelane finančne analize podjetje sestavi plan oz. načrt za kratkoročno in dolgoročno delovanje.

Načrtovanje je predvsem miselni proces, katerega namen je določiti cilje in ukrepe za doseg ciljev. Za načrtovanje je značilno, da je v planu združena množica delnih načrtov. Cilj poslovnega načrtovanja je ugotoviti:

- kje je bilo podjetje v preteklosti,
- kje se podjetje nahaja danes,
- v katero smer se bo gibalo v prihodnje,
- opredeliti vsa možna odstopanja in določiti ukrepe.

5.1 Vrste planiranja

- **Kratkoročno planiranje**

Kratkoročno planiranje je načrtovanje v ožjem pomenu besede. Namenjeno je predvsem kratkoročnim odločitvam in nam pokaže skupni učinek vseh kratkoročnih odločitev. Kratkoročno planiranje je možno le za kratka obdobja (do enega leta), zato je lahko natančno in podrobno; tveganje se povečuje z daljšanjem časovnega obdobja.

- **Dolgoročno planiranje**

Pri dolgoročnem planiranju načrtujemo širše poslovne kategorije. Z dolgoročnim planiranjem določamo strategijo delovanja družbe; imenujemo ga tudi strateško planiranje. Daljše kot je časovno obdobje, večje je tveganje, širše so načrtovane kategorije.

Dolgoročno planiranje se pojavlja oz. povezuje z različnimi strokovnimi disciplinami, z različnimi pristopi menedžmenta, teorijo odločanja, povezuje se s teorijo sistemov ipd.

Za dolgoročno planiranje je značilno tudi prepletanje z drugimi funkcijami ali področji, kot so kontrola, odločanje, upravljanje, usklajevanje.

Dolgoročno planiranje je kontinuiran proces ustvarjalnega razmišljanja o prihodnosti predmeta načrtovanja, ki se končuje s planom, z zaželenim rezultatom in potmi za doseg le-tega. Proces dolgoročnega planiranja se prične z ugotovitvijo oziroma oceno sedanjega poslovanja podjetja. Ta faza se imenuje analiza poslovanja, prične se z oceno poslovanja in konča z diagnozo.

Na ta način spoznamo dobre in slabe strani poslovanja. Nobeno podjetje ni neodvisno od vplivov okolja, zato je zelo pomembna druga faza v procesu planiranja, in sicer analiza in predvidevanja okolja, ki omogoča odkriti nevarnosti, ki prihajajo iz okolja, ter možnosti, ki jih okolje nudi.

Šele ko izpeljemo prvi dve fazi, lahko določamo prihodnje poslovanje podjetja oz. cilje.

To je tretja faza v procesu planiranja. Sledi četrta faza, določanje poti za doseg tega stanja.

5.2 Plan poslovanja v opazovanem podjetju

Vsekakor se poslovno planiranje razlikuje v velikih družbah, delniških družbah, majhnih ali mikro družbah.

Podjetje Avtoprevoz Tolmin d. o. o. je po vseh kriterijih majhno podjetje. Zaradi dolgoletnega delovanja in usklajenega delovnega tima podjetje pripravi poslovni načrt predvsem znotraj načrtovanih finančnih izkazov. Le-ti so izdelani na osnovi izkustvenih dejanj, realnih dejstev in na osnovi cilja za uspešno poslovanje.

Podjetje ima izdelan plan na osnovi dejanskih podatkov za leto 2012. Natančnejši plan je za tekoče leto 2013, v planu za nadaljnji leti, 2014 in 2015, pa so izračunane kategorije ob predpostavkah enakega oz. podobnega poslovanja.

Podjetje v planu upošteva enak obseg števila vozil in zaposlenih, upošteva izkustveno rast prihodkov in načrtuje ustrezno obvladovanje stroškov. Pri transportnem podjetju je največja neznanka pri planiranju rast cene goriva. Gorivu v stroških pripada velik delež in vsako večje odstopanje pri ceni pomeni tudi večje odstopanje v rezultatu poslovanja, kar pa je odvisno od hitrega reagiranja ustreznih komercialnih služb in vodstva podjetja.

Plan ne vključuje nikakršnega investiranja in dezinvestiranja.

Povečan pozitiven rezultat je predvsem posledica nižje amortizacije osnovnih sredstev (sredstva bodo postopoma do konca amortizirana – nad sedem let starosti). V času gospodarske krize in poznane delovanju trga niso predvidene nikakršne ugodne okoliščine za povečanje dobičkonosnosti podjetja.

Podjetje bo svoje cilje dosegalo predvsem tako, da bo skrbno nadzorovalo stroške in jih tudi obvladovalo.

5.2.1 Plan poslovanja družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o.

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA	real. 2012	plan 2013	plan 2014	plan 2015
ČISTI PRIHODKI OD PRODAJE	3.254.804	3.319.900	3.380.298	3.430.900
Sprememba vrednosti zalog	-	-	-	-
Drugi prihodki od poslovanja	88.180	92.000	93.840	94.000
Stroški blaga, materiala in storitev	2.393.591	2.443.800	2.499.600	2.550.000
Stroški dela	545.078	580.000	592.000	603.840
Amortizacija	284.945	260.000	240.000	180.000
Prevrednotovalni poslovni odhodki	23.682	20.000	20.000	23.000
Drugi poslovni odhodki	21.913	20.000	21.000	22.000
DOBIČEK/IZGUBA IZ POSLOVANJA	73.775	88.100	101.538	146.060
Finančni prihodki	39.429	5.000	5.000	5.000
Finančni odhodki	115.548	95.000	85.000	70.000
DOBIČEK/IZGUBA IZ REDNEGA DELOVANJA	-2.344	-1.900	21.538	81.060
Drugi prihodki	28.773	30.000	30.000	30.000
Drugi odhodki	21.807	20.000	20.000	20.000
CELOTNI DOBIČEK/IZGUBA	4.622	8.100	31.538	91.060
Davek iz dobička	-	-	-	-
ČISTI DOBIČEK/IZGUBA POSLOVNEGA LETA	4.622	8.100	31.538	91.060

BILANCA STANJA	real. 2012	plan 2013	plan 2014	plan 2015
Dolgoročna sredstva	2.284.726	2.044.726	1.784.726	1.574.726
Neopredmetena dolgoročna sredstva	-	-	-	-
Opredmetena osnovna sredstva	2.117.619	1.877.619	1.617.619	1.407.619
Naložbene nepremičnine	166.982	166.982	166.982	166.982
Dolgoročne finančne naložbe	125	125	125	125
Dolgoročne terjatve iz poslovanja	-	-	-	-
Odložene terjatve za davek	-	-	-	-
Kratkoročna sredstva	963.371	965.756	982.780	1.000.104
Sredstva (skupine za odtujitev) za prodajo	37.556	37.556	37.556	37.556
Zaloge	104.942	100.000	100.000	100.000
Kratkoročne finančne naložbe	54.162	56.000	58.000	60.000
Kratkoročne poslovne terjatve	736.471	751.200	766.224	781.548
Denarna sredstva	1.496	1.000	1.000	1.000
Aktivne časovne razmejitev	28.744	20.000	20.000	20.000
SREDSTVA SKUPAJ	3.248.097	3.010.482	2.767.506	2.574.830
Zunajbilančna sredstva	-	-	-	-

KAPITAL	939.165	947.265	978.803	1.069.863
REZERVACIJE IN DOLGOROČNE PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	50.593	50.000	52.000	52.000
DOLGOROČNE OBVEZNOSTI	836.850	534.099	282.143	255.966
Dolgoročne finančne obveznosti	836.850	534.099	282.143	255.966
Dolgoročne poslovne obveznosti	-	-	-	-
KRATKOROČNE OBVEZNOSTI	1.421.489	1.479.118	1.454.560	1.197.001
Kratkoročne finančne obveznosti	737.085	791.862	693.479	411.818
Kratkoročne poslovne obveznosti	677.702	681.256	755.081	779.183
Kratkoročne pasivne časovne razmejitev	6.702	6.000	6.000	6.000
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	3.248.097	3.010.482	2.767.506	2.574.830

Tabela 7: Plan poslovanja družbe (v EUR)

Vir: Interno gradivo podjetja

Podjetje ima plan poslovanja izdelan še po posameznih segmentih interno, tako da vsako poslovno področje spremlja doseganje ciljev na svojem področju. Plan za tekoče leto se lahko ob nepredvidenih večjih spremembah tudi spremeni (neplanirane investicije, zmanjšanje ali povečanje obsega poslovanja ...). Plan za nadaljnje časovne obdobje (dolgoročni plan) se vsako leto posodobi oz. naredi na novo, ob novih predpostavkah in novih ciljih.

6 Zaključek

Naloga vsebuje predstavitev družbe in njenega poslovanja, analizo posameznih sestavin Izkaza poslovnega izida in Bilance stanja in tudi pregled finančnega poslovanja.

Analizirani podatki se nanašajo na preteklo poslovno leto 2012 in predpreteklo leto 2011.

Namen analize je bil predvsem ugotoviti trenutno stanje družbe, in sicer v primerjavi s predhodnim letom.

Navajam pomembnejše ugotovitve:

- Iz kazalnikov stanja financiranja lahko razberemo, da je finančno stanje družbe v letu 2012 ugodnejše v primerjavi s predhodnim letom in da se tako zmanjšuje tveganje za razvoj plačilne nesposobnosti družbe.
- Kazalniki stanja investiranja izkazujejo povečan delež osnovnih sredstev v sredstvih, kar je posledica dodatnih investicij v letu 2012.
- Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja kažejo na to, da se med obema letoma nekoliko prepleta pokritost sredstev med kratkoročnimi in dolgoročnimi viri. Vsekakor pa se izkazujejo neugodna razmerja, ki nakazujejo na nelikvidnost oziroma poslabšano plačilno sposobnost družbe. Podjetje je prezadolženo in obstaja tveganje, če se bo poslovanje poslabšalo.
- Kazalniki gospodarnosti so za družbo v letu 2012 ugodnejši, saj so poslovni prihodki nekoliko ugodneje pokrivali poslovne odhodke, kar se odraža tudi na končnem rezultatu.
- Kazalniki donosnosti izkazujejo, da donosa kapitala v družbi ni.
- Zaključna ocena poslovanja in stanja družbe je, da je podjetje v dokaj resni poslovni in finančni situaciji.

Na poslovnem področju mora podjetje zagotoviti maksimalno učinkovitost sredstev ter obvladovanje stroškov. Pri obvladovanju stroškov je potreben poseben nadzor nad porabo goriva, saj se prav cene goriva lahko nenapovedano opazno zvišajo. Potrebno je nadzirati tudi stanje vozil, izvajati popravila in tekoče vzdrževanje. Glede na to, da ni predvideno investiranje v vozni park, bo verjetno sledilo povečanje stroškov popravil. S pridobivanjem cenejših dobaviteljev rezervnih delov in dobaviteljev za opravljanje storitev vzdrževanja izven lastne mehanične delavnice lahko kar opazno zmanjšamo stroške vzdrževanja vozil. Pomemben segment pri obvladovanju stroškov so tudi plače za zaposlene. Verjetno bo potrebno še naprej zadrževati rast plač in tudi število zaposlenih, predvsem v režijskem delu.

Rezultat pa lahko pomembno izboljša učinkovito delo na prodajnem področju. Pomembno je, da podjetje zadrži dobre posle (Petrol d. d., APC d. o. o., Hidria LC d. o. o., TKK Srpence ...), ki omogočajo opravljanje pogodbenih specialnih prevozov. Taki posli omogočajo učinkovit nadzor nad obračanjem vozil in tudi poplačevanje terjatev je

pri takih kupcih ustrežnejše. Za ostale špedicijske prevoze je potrebno poiskati čim bolj ugodne možnosti (podprevozniki, transportna borza, stalni kupci ...), da se zagotovi rentabilne posle.

Podjetje mora pripraviti temeljit sanacijski program, ki bo zajel poslovanje v celoti. Na finančnem področju je potrebno pripraviti temeljit reprogram finančnih obveznosti. Z gospodarsko in finančno krizo, predvsem v bančnem sistemu, so se težave prenesle v podjetja. Podjetje zelo težko pridobi premostitveni kredit, banke zastrujejo pogoje odplačila kreditov in ročnost ter način zavarovanja.

Podjetje ima prevelike mesečne obveznosti iz financiranja, da bi lahko poleg teh odplačil nemoteno izvajalo izplačila plač in drugih obveznosti do dobaviteljev.

Poleg učinkovitega reprograma finančnih obveznosti bi moralo podjetje od banke pridobiti še odobritev za odplačevanje dolgov z manjšimi obroki in na daljši rok. S tem bi se zagotovila finančna stabilnost družbe in možnost njenega nadaljnega delovanja.

Z učinkovitim finančnim reprogramom morajo banke odobriti odplačevanje z manjšimi obroki in na daljši rok. Tako se bo zagotovila finančna stabilnost družbe in možnost njenega nadaljnega delovanja.

Ugotovitve kažejo, da mora podjetje skozi celovit proces sanacije na finančnem in poslovnem področju. Glede na stanje podjetja na trgu, zaupanje kupcev, tradicijo in glede na sposobnost kadra in lastnikov družbe obstaja velika verjetnost, da se bo stanje v podjetju še izboljševalo. Izboljšanje v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 ni le naključno, saj je plod temeljite prilagoditve na trgu. Poslovanje je močno obremenjeno tudi s stanjem na trgu. Cestni transport tudi kot panogo močno bremeni visoka cena nafte in cestnin in temu komercialne cene prevozov ne morejo ustrezno slediti. Precejšnje dodatne težave pri poslovanju povzročata tudi konkurenca (dostikrat nelojalna), ki onemogoča normalne reakcije in prilagoditve na trgu.

Po razgovorih s ključnimi zaposlenimi v podjetju Avtoprevoz Tolmin lahko ugotovim, da so se zelo pripravljene prilagajati in da so si za obstoj družbe (čeprav v manjšem obsegu), ki ima tradicijo in deluje na trgu že od leta 1947, pripravljene še naprej močno prizadevati.

7 Literatura in viri

1. Avtoprevoz Tolmin d. o. o. (2011). *Letno poročilo 2011 družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o. (interno gradivo)*. Tolmin: Avtoprevoz Tolmin d. o. o.
2. Avtoprevoz Tolmin d. o. o. (2012). *Letno poročilo 2012 družbe Avtoprevoz Tolmin d. o. o. (interno gradivo)*. Tolmin: Avtoprevoz Tolmin d. o. o.
3. *Avtoprevoz Tolmin d. o. o.* Najdeno 15. aprila 2013 na spletnem naslovu www.avtoprevoz-tolmin.si
4. Igličar, A. & Hočevar, M. (1997). *Računovodstvo za managerje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
5. Pučko, D. (2004). *Analiza poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
6. Pučko, D. (2005). *Analiza in načrtovanje poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. Pučko, D. (2006). *Strateško upravljanje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
8. Pučko, D. in Rozman, R. (1998). *Ekonomika podjetja* (1. knjiga). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
9. Slovenski računovodski standardi št. 24/2006. (Ur. l. RS, št. 118/2005; 27. 12. 2005).
10. Škerbic, M. in Rebernik, M. (1990). *Ekonomika podjetja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
11. Turk, I. in Melavc, D. (1994). *Uvod v računovodstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. Turk, I. in Melavc, D. (2001). *Računovodstvo*. Kranj: Moderna organizacija.
13. Zaman, M., Hočevar, M. in Igličar, A. (2007). *Temelji računovodstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
14. Banka Slovenije, najdeno 24. julija 2013 na spletnem naslovu www.bsi.si.